

A könyv nem annyira a szakemberek, mint inkább a nagyközönség számára készült, ezért elsősorban ismertető jellegű. E téren se törekszik teljességre, pl. a karakterológiai vizsgálatok terén nem éppen ismeretlen *Utitzot* se említi. Ismertetéseiben mindenütt a tárgyilagos elfogulatlanság vezet. Nem köti le magát túlságosan egyik elmélet mellett vagy ellen sem. Kritikai megjegyzéseiben óvatos, tartózkodó; mindvégig inkább ismertet, mint értékel. Nem igen törekszik eredeti, újszerű elméletre sem. Talán szaktudományának túlzott szeretetével magyarázható az, hogy a karakterológia jelentőségét egy kissé túlbecsüli. Ilyen túlzásnak kell ugyanis tulajdonítanunk azt a bizakodását, hogy amint a vegyész előre pontosan meg tudja mondani a két vegyület egyesülésekor bekövetkező jelenségeket, épúgy a karakterológia is meg tudná mondani, hogy egy konkrét, pontosan megvizsgált jellemű egyénnel mi történik valamely helyzetben (171. l.). Az anyagvilágban lehetséges pontossággal sohasem állapíthatók meg a lelki élet tényei, ahol az akarat szabadsága mindig szolgálhat meglepetésekkel. A jellem lényegszerűen más, mint a testek fizikai vagy kémiai tulajdonságai. Sőt még a puszta életjelenségek terén se látszik igazoltnak a fizikai és kémiai exaktság feltételezése.

Rohracher könyvének lefordításával a fordító érdemes munkát végzett, irodalmunkban hézagpótló könyvet nyújtott. Az olvasást azonban többször sajnálatosan zavarja az idegen eredetű szavak szokatlan, következtelen és helytelen írásmódja. Míg a címlapon a magyarosan írt *Karakterologia* díszlik, a fordító a szövegben iparkodik az idegen írásmódot követni még az ilyen szavakban is: *situatio*. (171. l.). Amde ebben se mindig következetes; sokszor egyetlen szóban is keveri a magyaros és az idegen írásmódot, sőt olykor mindenképen »helytelen helyesírást« használ. Így találunk ilyen szavakat is: *dyszarmónia*, *synästetikus*, *subjektív* (viszont a 124. lapon *legszubjektivebb*), *konstitutionális* (viszont a 131. lapon *constitutionális*) stb. Szokatlanul hangzanak az ilyen többszámok is: *schizothymök*, *cyklothymök*. E helyesírási hibákra a kiadó is figyelemmel lehetett volna ebben az egyébként értékes és a karakterológia iránt érdeklődőknek nagyon ajánlható munkában.

Somogyi József.

Románé Goldzieher Klára: A balkezesség. Az Örökléstudományi Füzetek I. száma. Budapest, 1938. 63 lap. 16 ábrával.

1. Az a tárgy, amelyet a szerző népszerű-tudományos előadásban ismertet, régóta foglalkoztatja az embereket, tudósokat és avatatlanokat egyaránt. Az egyik vagy másik kéz elsőbbségének, ügyesebb voltának oka a szervezetben rejlik: minthogy a legtöbb ember bal agyvelőfele fejlettebb, a vele kapcsolatos jobb kéz az ügyesebb. Ez a rendes állapot, a balkezesség a kivétel, a kettő között átmeneti fokozatok is észlelhetők; még ritkább a kétkézbeli ügyesség, az ambidextria. A balkezességet már régen ismerték: a Szentírás, Plátó, Aristotelész stb. is megemlékezik róla. Megállapítására különböző eljárásokat alkalmaztak, amelyek felette eltérő statisztikai adatokat

eredményeztek. Ennek oka főleg a leplezett és a nevelés által „áthangolt» esetekben rejlik, amelyeknek lehetőségei egyének szerint különbözők. Egyes fejlődéstani elméletek szerint az ősember balkezes volt, amit a kőkori szerzők és az őskori barlangrajzok is támogatnak. A primitív törzsekben egyébiránt ma is a balkezesek vannak többségben. Ám azért ebből nem szabad egyúttal kisebb értelmességre következtetni, amit a balkezes kiváló egyéniségek hosszú sora is megcáfol. Ilyenek voltak többi közt Napóleón, Nagy Frigyes, Franklin Benjamin, a zenészek közül Wagner Siegfried, Beethoven, Schumann, írók: Homeros, Goethe, Heine, Nietzsche, képzőművészek: Michelangelo, Leonardo da Vinci, Holbein, Menzel, Lenbach stb. Helmholtz, a világhírű fizikus egész életében nem jött tisztába a jobb és ballal. Hogy a katonák miért lépnek ki ballábbal, olyan vitás kérdés, amely még Kantot is foglalkoztatta. Minthogy a balkezesség családokon belül gyakran halmozottan jelentkezik, örökletes eredetű tulajdonságnak látszik. Vannak tehát született balkezesek, akik éppen olyan törvényszerűséggel lettek balkezesek, mint ahogyan a legtöbb ember jobbkezüvé lett. A tapasztalás szerint az ember egyoldalúsága kiterjed a kar, a láb és a szem viselkedésére is, sőt az arc két fele sem szimmetriás. Szerzőnk ezeket a jelenségeket külön-külön tárgyalja érdekes adatokkal támogatva, úgyszintén a különböző vizsgáló eljárásokat és több eredeti felvétellel saját íráspróbáit.

Minket ezúttal a kérdésnek pedagógiai vonatkozásai, kihatásai érdekelnek közvetlenül. Szerzőnk vagy 2000 budapesti gimnáziumi tanulót vizsgált meg kezesség és kézírás tekintetében és a jeles tanulók között az általános gyakorlati számunk megfelelően talált balkezest is, míg a rossz magaviseletűek és nehezen kezelhetők csoportjában 40% bizonyult balkezesnek. Döntő jelentőségű kérdés, milyen álláspontot foglaljon el a nevelés a kezesség dolgában: fejlessze-e a jobbkezeséget, a balkezest átnevelje-e jobbkezesnek, vagy végre igyekezzék-e a kétkézi egyenértékűség megközelítéséhez? Irányelvül szolgáljon a jobb-, illetőleg balkezességnek helyes megállapítása után, hogy a veleszületett hajlam erős szakos elfojtását kerülni kell, mert olyan testi-lelki visszahatások kísérik, amelyek súlyosabb jellegű zavarokat is okozhatnak. A kétkézes kultúra, amely a balkéz egyenrangú művelése útján elérhetőnek tartja a testi mechanizmus és a lelkiség teljesebb harmóniáját, főleg Angliában terjedt el (az ú. n. Tadd-mozgalom). Ennek a nagynevű Jofejko is híve. Egyébként ebben is nagy szerep jut a hajlamnak és szokásnak, szoktatásnak. Kellő gyakorlat után a jobbkezes megtanulja, hogy balkezével, a balkezes, hogy jobbkezével végezzen kézügyességi vagy egyéb munkát. Erre a művészek között is nem egy példa akad (nálunk: Zichy Géza gróf), idővel Richter János is megtanult balkézrel vezényelni. A kiadványhoz, amelyet igen helyesen magyar, német, angol és francia összefoglalás, továbbá szakirodalom fejez be, Szabó Zoltán egyetemi tanár írt tudományos bevezetést.

2. E vázlatos ismertetés után a derék munkácskát néhány adattal óhajtjuk kiegészíteni saját gyűjteményünk és tanulmányunk felhasználásával, amelyet *Ambidextria* címmel a Magyar Paedagogia 1902-i évfolyamának 529—48. és 612—23. lapján közöltünk. Szerzőnknek a 18. lapon a *bal* szócsaládra vonatkozó adatait magyar vonatkozásban Szinnyei Magyar Táj-

szótára alapján, a németre és franciára pedig Heyne és Littre szótárai segítségével bőven és tanulságosan ki lehetett volna egészíteni (pl. *rechts, droit, right* stb., az evvel kapcsolatos gúnynevekről l. Magyar Nyelvőr 31: 243). — A kétkezűség dícséretének egész irodalma támadt. Már Comenius (*Janua linguae Latinae etc.*, Kolozsvár, 1643) vallotta: *Ambidexter prae scaeva seu scaevola multum habet*: A mindkét kézre való tudónál a balog, avagy bal-ember felett sok vagyon. Franklin Benjamin már 150 évvel ezelőtt lándzsát tört a balkéz emancipációja mellett *Petition of the left hand* c. érdekes írásában, amelyet magyar nyelven »Kérőlevél azokhoz, akiket a nevelés főfelügyelete megillet« címmel a Magyar Paedagógiában közöltünk (1902, 531—32. l.); német nyelven *Bittschrift an diejenigen, die die Oberaufsicht über die Erziehung haben* c. megjelent a következő munkában: *Benjamin Franklins Kleine Schriften etc.* Aus dem Englischen von G. Schatz (II. Teil, Weimar, 1794. 17—19. l.). A francia tornatanárok szövetségének hivatalos lapjában (*Organe de l'Union des professeurs de gymnastique de France*, 1900, 99. l.) *Pétition des deux bras* című kérvényben fordul a tornatanárokhoz mindkét kar kifejlesztése érdekében. 1903-ban Londonban és North-Hackeneyben egyesület alakult a kétkezűség nevelésére; az eredményeket alapítója, John Jackson a *The World's Work* c. folyóiratban ismertette. A *Die Hausfrau* c. német folyóirat (1904. okt.) és a berlini *Deutsche Haushaltungsschule* is az ambidextria mellett száll síkra. — Nagy szerep jut ennek a sportok terén. A svédek a gerelyvetést mindkét kézzel és a ballal külön is gyakorolják. Jarvis amerikai úszóbajnok módszerének sikere, titka nem a kéz, hanem a lábak egymást felváltó mozgásában rejlik. A magyar Mészáros Ervin és a bécsi Müller híres balkezü törvívók (1903), úgyszintén a francia Kirchhoffer és Marignac kardvívóbajnokok (1899). A súlydobást illetőleg tanulságos adatokkal szolgál a szabadkai főgimnáziumnak versenylapja az 1901. évi országos tornaversenynek összetett versenyéről (magasugrás és súlydobás). A tízes csapatban, amely jobb- és balkézrel dobott, akadt két balog, aki jobbkézrel 880, ill. 926, balkézrel 975, ill. 967 cm-t ért el. Katonai körök is több ízben mindkét kéznek gyakorlása mellett foglaltak állást. — Rá kell mutatnunk arra is, hogy a szerzőnek szakirodalmi kimutatása korántsem teljes. Így hiányoznak pl. azok a munkák, amelyeket a Magyar Pedagógiai Lexikon *Balkezűség* c. cikke felsorol (I, 172. h.), nem is szólva a gyűjteményünkben levő idevágó cikkeknek és tanulmányoknak szinte beláthatatlan számáról.

Befejezésül egy személyi vonatkozással tartozunk, amely egyúttal menti és megokolja az e tárgyjal való beható foglalkozást. El sorok írója ugyanis a mérsékelt ambidexterek csoportjába tartozik, aminek előnyeit az életben nem egyszer tapasztalta.

kf.

Szeliánszky Ferenc: *A hibakutatás neveléslélektani problémái. I. kötet.* (Közlemények a Szegedi Ferenc József-Tudományegyetem Pedagógiai-Lélektani intézetéből.) Szeged, 1938. 86 l.

A hibakutatás magyar irodalma számottevően gazdagodott ezzel a tanulmánnyal. A tanító, bármelyik fokán szolgálja a tanítást, ideje nagy.